

تأثیر آموزش‌های پیش‌دبستانی بر کاهش اختلالات ویژه یادگیری

دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان همدان

مصطفی اکبری^۱، نصراله عرفانی^۲ و فروغ بدوچی^۳

چکیده

هدف کلی پژوهش شناسایی تأثیر آموزش‌های پیش‌دبستانی بر کاهش اختلال‌های ویژه یادگیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی بود. روش تحقیق از نوع علی-مقایسه‌ای و جامعه آماری دانش‌آموزان پایه اول تا سوم ابتدایی استان همدان را شامل می‌شد. حجم نمونه اصلی شامل ۶۲۳ دانش‌آموز و شیوه نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای و تصادفی بود. برای گردآوری داده‌ها از فهرست واری‌های اختلال‌های یادگیری، آزمون استاندارد خواندن و آزمون محقق ساخته املاء و ریاضی و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر آمار توصیفی، از آزمون مجذور کای، تصحیح فیشر و ضریب فای استفاده گردید. نتایج نشان داد دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند، نسبت به دانش‌آموزانی که این دوره را نگذرانده‌اند، اختلال خواندن کمتری دارند. اما در زمینه اختلال‌های املاء و ریاضی تفاوتی بین دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند، با دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را نگذرانده‌اند، مشاهده نشد. نتایج مورد بحث قرار گرفت و توصیه شد که آموزش‌های پیش‌دبستانی بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: آموزش و پرورش پیش‌دبستانی، اختلال‌های یادگیری، نارساخوانی، نارسانویسی، اختلال ریاضی

۱. نویسنده ی رابط: کارشناس ارشد روان‌شناسی کودکان استثنائی، معاون اداره آموزش و پرورش همدان (akbarisafa46@yahoo.com)

۲. استادیار روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور

۳. معاون دبیرستان، آموزش و پرورش ناحیه ۲ همدان

تاریخ دریافت: ۹۴/۴/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۰/۳

مقدمه

کودکی اولین و مهم‌ترین دوره زندگی آدمی است. در این دوره کودک برای نخستین بار با طبیعت رابطه برقرار می‌کند، روابط اجتماعی خود را بنا می‌نهد و به مفهومی از خود دست می‌یابد. از آنجا که در این دوره ساختار شخصیتی و رفتاری انسان بنیان گذاشته می‌شود، دوران کودکی را دوران سرنوشت ساز و مثبت دانسته‌اند (مفیدی، ۱۳۸۹). بسیاری از فلاسفه تعلیم و تربیت بر اهمیت آموزش و پرورش از سال‌های اولیه تأکید کرده‌اند. فروبل^۱ اعتقاد داشت که سال‌های اولیه زندگی، سال‌هایی است که پایه و اساس تحول سال‌های بعدی را تشکیل می‌دهد (حجازی و سیف، ۱۳۷۸).

آموزش و پرورش پیش‌دستانی به کلیه آموزش‌هایی اطلاق می‌گردد که از زمان تولد کودک شروع شده و تا آغاز اولین سال دبستان یعنی در شش سالگی ادامه می‌یابد (مفیدی، ۱۳۸۹). این دوره از اساسی‌ترین و مهم‌ترین مراحل رشد و نمو آدمی و پایه و مبنای تمام فعالیت‌های تعلیم و تربیت است و سبب می‌شود تا آموزش و پرورش حالتی مداوم و مستمر داشته باشد. توجه به آموزش‌های پیش‌دستانی و کوشش و تلاش در جهت بهبود وضعیت این آموزش‌ها در جهان تحت تأثیر تلاش و کوشش‌های پیشگامان بزرگ تعلیم و تربیت مانند فروبل (۱۸۵۲)، مونته سوری^۲ (۱۹۵۲) و گزل^۳ (۱۹۶۱) در قرن هجدهم میلادی آغاز گردید (کول^۴، ۲۰۰۴؛ ترجمه مفیدی، ۱۳۹۱).

در کشور ما نیز تعلیم و تربیت کودکان از دیرباز در مکتب‌خانه‌ها رایج بوده است و در آنجا به کودکان نماز، الفباء و قرائت قرآن می‌آموختند. در حال حاضر نیز هر سال عده قابل توجهی از کودکان در مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان ثبت نام می‌شوند و تحت مراقبت و پرورش

-
1. Frobel
  2. Muntessori
  3. Gesell
  4. Kull

این مراکز قرار می‌گیرند. انتظار می‌رود که کودکان با طی این دوره‌ها بتوانند با موقعیت جدید، یعنی محیط دبستان به طور موثر سازگار شده و آمادگی لازم را برای آموزش و پرورش در این مرحله و مراحل بعدی پیدا کنند.

اختلال‌های یادگیری اکثراً در مرحله ورود به مدرسه و بعد از آن شناخته می‌شوند، هر چند که ممکن است نشانه‌هایی را در سنین قبل از دبستان نیز در کودکان مشاهده کرد. اداره آموزش و پرورش ایالات متحده و قانون عمومی ۴۷۶-۱۰۱ افراد مبتلا به نارسایی‌های ویژه در یادگیری را چنین تعریف می‌کند: «اختلال در یک یا چند فرآیند اساسی روان‌شناختی که در فهم یا کاربرد زبان گفتاری یا نوشتاری ایجاد مشکل کرده و ممکن است به صورت توانایی ناقص در گوش دادن، فکر کردن، صحبت کردن، خواندن، نوشتن، هجی کردن کلمه‌ها یا محاسبه‌های ریاضی، ظاهر گردد. این اصطلاح حالت‌هایی هم‌چون معلولیت‌های ادراکی، آسیب مغزی، بدکاری جزئی مغزی، خوانش پریشی^۱ و زبان پریشی رشدی^۲ را در بر می‌گیرد، اما کودکانی را که بدو^۳ در نتیجه معلولیت‌های دیداری، شنیداری یا حرکتی، یا عقب‌ماندگی ذهنی یا اختلال هیجانی یا محرومیت‌های اقتصادی، فرهنگی یا محیطی دچار اختلال‌های یادگیری شده‌اند، شامل نمی‌شود (اداره کل آموزش و پرورش ایالات متحده، ۱۹۷۷؛ به نقل از گورمن^۳، ۲۰۰۰؛ ترجمه نریمانی و نورانی دگرماندرق، ۱۳۸۲). طبق راهنمای تشخیصی-آماری اختلال‌های روانی انجمن روانپزشکان آمریکا^۴ (DSM-IV)، اختلال‌های یادگیری زمانی تشخیص داده می‌شوند که پیشرفت در آزمون‌های استاندارد شده برای خواندن، ریاضیات یا بیان نوشتاری به طور قابل ملاحظه‌ای زیر حد مورد انتظار بر حسب سن، تحصیلات و سطح هوشی باشد. اختلال‌های یادگیری شامل اختلال‌های خواندن، حساب کردن، بیان نوشتاری و یادگیری‌های تصریح نشده است. اختلال خواندن

-
1. dyslexia
  2. developmental aphasia
  3. Gorman
  4. Diagnostic and Statistical Mental of Manoul Disorders

(نارساخوانی) به نقص شدید در توانایی خواندن گفته می‌شود. به عبارت دیگر این کودکان نسبت به سن و میزان تحصیلاتشان در خواندن ناتوانی دارند. منظور از اختلال نوشتن (نارسانویسی) به انواع کاستی‌های مهارتی در نوشتن با دست (خط)، هجی کردن (دیکته) و مشکل‌های بیان نوشتاری (انشاء) اطلاق می‌شود. و اختلال ریاضی زمانی رخ می‌دهد که مهارت‌های ریاضی در فرد به طور بارزی از میزانی که با توجه به توانایی هوشی‌اش پیش‌بینی می‌شود، کمتر باشد (والاس و مک‌لافلین^۱، ۲۰۰۱؛ ترجمه منشی طوسی ۱۳۸۳).

شیوع اختلال در یادگیری را طبق گزارش کمیته ملی مشورتی کودکان ناتوان از یک تا سه درصد کودکان مدرسه رو می‌دانند، اما تخمین شیوع اختلال‌های یادگیری یکسان نیست و دامنه‌ی یک تا سی درصد در پژوهش‌های مختلف گزارش شده است (لرنر^۲؛ ۱۹۷۷؛ به نقل از والاس و مک‌لافلین، ۲۰۰۱؛ ترجمه منشی، ۱۳۸۳). نتایج پژوهش نریمانی و رجبی (۱۳۸۴) نیز بیانگر میزان شیوع ۱۳ درصدی اختلال‌های یادگیری در بین دانش‌آموزان پایه‌های سوم تا پنجم ابتدایی مدارس شهری استان اردبیل است.

هارتو ویکارت^۳ (۱۹۸۵) در تحقیقات طولی که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که داشتن مهارت‌های پیش‌دبستانی موجب بهبود عملکرد شناختی و افزایش ضریب هوش در کودکان می‌شود. مطالعه‌های آموزش‌های پیش‌دبستانی در هند نیز خاطر نشان می‌سازد که این آموزش‌ها اثرات قابل ملاحظه‌ای بر حضور کودکان در مدرسه، افزایش سال‌های حضور در مدرسه و پیشرفت تحصیلی آن‌ها داشته است (یونسکو، ۱۹۹۲؛ به نقل از حسینی سفیددشتی، ۱۳۷۴). تیو و تیولو^۴ (۲۰۰۲) نشان دادند که کودکان با داشتن مهارت‌های آموزشی مراکز پیش‌دبستانی در یادگیری سریع و فعال‌تر هستند و از نظر مهارت‌های کلامی در سطح بالایی قرار دارند و هم‌چنین از نظر عملکرد تحصیلی با گروهی از کودکان که این دوره را نگذرانده‌اند، تفاوت معناداری را

-
1. Wallace & McLoughlin
  2. Learner
  3. Hart & Weikart
  4. Taiwo & Tyolo

نشان می‌دهند. توجیل و لسمن^۱ (۲۰۰۷) در مطالعه‌ی طولی، تحول مهارت‌های شناختی کلی کودکان ۴ تا ۶ ساله‌ی پیش‌دبستانی با درآمد کم را که از خانواده‌های گروه اقلیت بودند و در مرکز پیش‌دبستانی پذیرفته شده بودند، سنجیدند. آن‌ها دریافتند که مهارت‌های شناختی کلی و نیز مهارت‌های شناختی-کلامی و سیال این کودکان در طول زمان افزایش یافت، اما اندازه‌ی اثر آن متوسط بود. وینسلر، ترن، هارتمن، مادیگان، مانفرا و بلیکر (۲۰۰۸)؛ به نقل از حمیدپور، حسینی و پژوهنده، (۱۳۸۸) که سه برنامه پیش‌دبستانی مرکز محور، عمومی آزاد و آزاد حمایت شده را در کودکان مورد مطالعه قرار دادند، دریافتند که هر سه نوع برنامه، آمادگی قابل ملاحظه‌ای را در بیش‌تر آموزه‌ها ایجاد می‌کند و برنامه‌ی عمومی آزاد نتایج بهتری در حوزه‌ی تحول شناختی و زبانی دارد.

نونویاما، تارومی و بردنبرگ^۲ (۲۰۰۹) اثر برنامه آمادگی برای مدرسه را در مهارت‌های آمادگی برای مدرسه سنجیده‌اند. آن‌ها دریافتند که کودکانی که در این برنامه‌ها شرکت کرده‌اند در مهارت‌های آمادگی برای مدرسه نسبت به کسانی که شرکت نکرده‌اند، عملکرد بهتری دارند. امیری و اسدی (۱۳۷۵) در تحقیقی نشان دادند که دانش‌آموزان با داشتن تجربه آموزش‌های پیش‌دبستانی دارای عملکرد تحصیلی بهتری بودند و معدل کلی بالاتری داشتند و هم‌چنین عملکرد آنها در درس ریاضی، املاء و فارسی نسبت به گروه مشابه که این دوره را طی نکرده بودند، در سطح بالایی قرار داشت. عسگری‌نیا (۱۳۷۷) خاطر نشان می‌سازد که آزمودنی‌های دارای تجربه دوره آمادگی و آزمودنی‌های فاقد تجربه دوره آمادگی از نظر فهم خواندن با هم تفاوت معنی‌دار دارند و هم‌چنین اختلاف بین دختران و پسران نیز از نظر فهم خواندن معنی‌دار است. یافته‌های پژوهش فرشاد (۱۳۷۷) حاکی از آن است که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دخترتری که آموزش و پرورش پیش‌دبستانی را طی کرده‌اند از همسالان‌شان که این آموزش را ندیده‌اند، برتر است. مولایی (۱۳۸۲) دریافت که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارای آموزش پیش‌دبستانی بیش‌تر از گروه‌های دیگری بود که این

1. Tuijl & Leseman
2. Nanoyama, Tarumi & Berdenberg

آموزش‌ها را دریافت نکرده بودند. هم‌چنین تحلیل داده‌ها در زمینه سواد والدین، نشان داد برنامه‌های دوره پیش‌دبستانی برای فرزندان متعلق به خانواده‌های بی‌سواد، بیش از سایر گروه‌ها مفید واقع شده است. اکبری (۱۳۸۲) نیز در گزارش نتایج پژوهش خود تحت عنوان بررسی علل نارساخوانی و نارسانویسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر همدان، بیان می‌دارد که کمبود محرک‌های محیطی و آموزشی از عوامل مرتبط با نارساخوانی می‌باشد، ولی با نارسانویسی رابطه معنی‌داری ندارد. یونسی (۱۳۸۲) نیز بر وجود اختلاف معنی‌دار بین آمادگی رفته‌ها و نرفته‌ها در درک مطلب و سرعت خواندن اذعان داشت، ولی جنسیت را در این مورد بی‌تأثیر می‌داند. نتایج پژوهش سینه، سلیمان و آقازاده (۱۳۸۷) نیز نشان داد که میزان تحول ذهنی کودکان که بازی‌های آموزشی را انجام داده‌اند، بیشتر از کودکانی است که این گونه فعالیت‌ها و بازی‌ها را نداشتند. سپاسی، شهنی بیلاق و باقری (۱۳۸۸) در گزارش پژوهشی خود ابراز می‌دارند که نتایج به دست آمده نشان داد که با کنترل هوش، بین عملکرد دانش‌آموزان در دروس ریاضی، علوم، بخوانیم و بنویسیم و معدل این دروس بر حسب آموزش‌های پیش‌دبستانی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

با توصیفی که گذشت مسأله اساسی پژوهش عبارت بود از این که آیا آموزش‌های پیش‌دبستانی بر کاهش اختلال‌های ویژه یادگیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان همدان موثر است؟ بنابراین هدف پژوهش شناسایی تأثیر آموزش‌های دوره پیش‌دبستانی بر کاهش اختلال‌های ویژه یادگیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان همدان بود. بر این اساس فرضیه‌های پژوهش صورت‌بندی شدند:

- ۱- دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند در مقایسه با دانش‌آموزانی که این دوره را ندیده‌اند از اختلال خواندن (نارساخوانی) کمتری برخوردار هستند.
- ۲- دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند در مقایسه با دانش‌آموزانی که این دوره را ندیده‌اند از اختلال نوشتن (نارسانویسی) کمتری برخوردار هستند.
- ۳- دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند در مقایسه با دانش‌آموزانی که این

روش

روش تحقیق از نوع علی-مقایسه‌ای بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پایه اول تا سوم دوره ابتدایی استان همدان بود که تعداد آنها ۷۲۲۳۶ نفر (سالنامه آماری آموزش و پرورش استان، ۱۳۹۰) بود. حجم نمونه با توجه به وضعیت برخوردارانی آموزشی از ۶ منطقه/شهرستان به صورت تصادفی گزینش شد. به ترتیبی که از مناطق برخوردار ناحیه یک همدان و ملایر، از مناطق نیمه برخوردار توپسرکان و فامنین و از مناطق محروم سردرود و لالچین انتخاب شدند. آن‌گاه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۴۵۰۰ دانش‌آموز پایه اول تا سوم ابتدایی که از نظر معلمان نشان مشکوک به اختلال‌های یادگیری بودند، شناسایی شد و برای آنها فهرست‌وارسی اختلال‌های یادگیری توسط معلم مربوطه تکمیل گردید. سپس با توجه به نتایج به دست آمده و طبق فرمول کوکران^۱ تعداد ۶۲۳ نفر از دانش‌آموز دارای اختلال یادگیری تشخیص داده شد و به وسیله آزمون‌های استاندارد و محقق‌ساخته داده‌های لازم گردآوری شد. ابزار گردآوری داده‌ها عبارت بودند از:

- ۱- **فهرست‌وارسی اختلال‌های یادگیری:** این فهرست مطابق با ملاک‌های تشخیصی انجمن روانپزشکان آمریکا (DSM-IV) و فهرست‌وارسی تشخیصی مراکز آموزشی و توانبخشی مشکل‌های ویژه یادگیری کشور توسط محقق تدوین شد و به تفکیک برای غربالگری^۲ اختلال خواندن (نارساخوانی)، اختلال نوشتن (نارسانویسی) و اختلال حساب به کار رفت.
- ۲- **آزمون تشخیصی خواندن:** این آزمون توسط بهاری (۱۳۸۶) ساخته شده و مورد هنجاریابی قرار گرفته است. آزمون مزبور یک ابزار تشخیصی خواندن در حوزه نارساخوانی است

---

1. Cochran
2. Screening

تأثیر آموزش‌های پیش‌دستانی بر کاهش اختلالات ویژه یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان همدان

و شامل دو بخش تحصیلی و تحولی می‌باشد. سازنده آزمون در مورد روایی سازه گزارش می‌کند که بین تک تک خرده آزمون‌ها ضریب همبستگی مثبت بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ مشاهده می‌شود. در خصوص پایایی نیز در روش بازآزمایی، ضرایب به دست آمده بین ۰/۸۰ تا ۰/۹۰ متغیر است. در این پژوهش از فقط از سوال‌های بخش تحصیلی استفاده شد.

۳- آزمون‌های املاء و ریاضی پایه‌های اول تا سوم ابتدایی: محتوای این آزمون‌ها

برگرفته از مطالب کتاب‌های درسی فارسی و ریاضی چاپ سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بود که توسط محقق و با کمک همکاران شاغل در گروه‌های آموزشی دوره ابتدایی تدوین گردید. روایی صوری این آزمون‌ها به تأیید متخصصان امر رسید و پایایی آن‌ها نیز طی یک مطالعه آزمایشی توسط آلفای کرونباخ محاسبه گردیده است.

در ضمن اطلاعات کلی دانش‌آموز از قبیل جنسیت، پایه تحصیلی، سابقه آموزش پیش‌دستانی، محل تحصیل گردآوری شد.

از آمار توصیفی برای تعیین فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده شد و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به ماهیت متغیرها و فرضیه‌ها از آزمون غیر پارامتریک مجذور کای، تصحیح فیشر و ضریب فای استفاده گردید. تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS انجام شد.

نتایج

جدول ۱. نتایج توصیفی پژوهش

جنسیت	آموزش دیده		آموزش ندیده		جمع
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
دختر	۱۶۳	۲۶/۱۷	۱۴۳	۲۲/۹۵	۴۹/۱۲
پسر	۱۹۶	۳۱/۴۶	۱۲۱	۱۹/۴۲	۵۰/۸۸
کل	۳۵۹	۵۷/۶۳	۲۶۴	۴۲/۳۷	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌گردد ۳۵۹ نفر (۱۶۳ دختر و ۱۹۶ پسر) از حجم نمونه،

آموزش پیش‌دبستانی دیده‌اند و ۲۶۴ نفر (۱۴۳ دختر و ۱۲۱ پسر) این دوره را طی نکرده‌اند. درصدها بیانگر آن است که ۵۷/۶ درصد آموزش پیش‌دبستانی دیده و ۴۲/۴ درصد آموزش پیش‌دبستانی ندیده‌اند.

جدول ۲. رابطه بین آموزش پیش‌دبستانی و اختلال خواندن (نارساخوانی)

نوع آموزش	شاخص	بدون اختلال	دارای اختلال	مقدار خرد	df	فای	p	آزمون تصحیح فیشر
آموزش پیش‌دبستانی دیده	فراوانی درصد	۲۶۸	۹۱	۴/۷۳	۱	۰/۰۸۷	۰/۰۳۰	۰/۰۱۹
آموزش پیش‌دبستانی ندیده	فراوانی درصد	۱۷۶	۸۸	۳۳/۳				

در راستای آزمون فرضیه شماره یک، نتایج آزمون خرد دو نشان می‌دهد که بین گذراندن دوره پیش‌دبستانی و اختلال خواندن رابطه معنی‌داری مشاهده ردد ($\chi^2_{(1)} = 4/73, p < 0/05$). به گونه‌ای که ضریب همبستگی بین گذراندن دوره پیش‌دبستانی و اختلال خواندن (نارساخوانی) $\phi = 0/087$ است. بنابراین فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود و می‌توان گفت دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند نسبت به دانش‌آموزانی که این دوره را نگذرانده‌اند، اختلال خواندن (نارساخوانی) کمتری دارند.

جدول ۳. رابطه بین آموزش پیش‌دبستانی و اختلال نوشتن (نارسا نویسی)

نوع آموزش	شاخص	بدون اختلال	دارای اختلال	مقدار خرد	df	فای	p	آزمون تصحیح فیشر
آموزش پیش‌دبستانی دیده	فراوانی درصد	۲۰۸	۱۵۱	۱/۱۰۶	۱	۰/۰۴۲	۰/۲۹۳	۰/۱۶۶
آموزش پیش‌دبستانی ندیده	فراوانی درصد	۱۶۴	۱۰۰	۳۷/۹				

تأثیر آموزش‌های پیش‌دبستانی بر کاهش اختلالات ویژه یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان همدان

در راستای آزمون فرضیه شماره دو، نتایج آزمون خی دو نشان می‌دهد که بین گذراندن دوره پیش‌دبستانی و اختلال نوشتن رابطه معنی‌داری مشاهده نمی‌گردد ($\chi^2_{(1)} = 1/106, p > 0/05$). بنابراین فرضیه دوم تحقیق رد می‌شود و می‌توان گفت بین دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند و دانش‌آموزانی که این دوره را نگذرانده‌اند، تفاوتی از نظر اختلال نوشتن (نارسا نویسی) مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴. رابطه بین آموزش پیش‌دبستانی و اختلال ریاضی

نوع آموزش	شاخص	بدون اختلال	دارای اختلال	مقدار خی دو	df	فای	p	آزمون تصحیح فیشر
آموزش	فراوانی	۲۴۲	۱۱۷					
پیش‌دبستانی دیده	درصد	۶۷/۴	۳۲/۶	۰/۸۳۲	۱	۰/۰۳۷	۰/۳۶۲	۰/۲۰۵
آموزش	فراوانی	۱۸۷	۷۷					
پیش‌دبستانی ندیده	درصد	۷۰/۸	۲۹/۲					

در راستای آزمون فرضیه شماره سه، نتایج آزمون خی دو نشان می‌دهد که بین گذراندن دوره پیش‌دبستانی و اختلال ریاضی رابطه معنی‌داری مشاهده نمی‌گردد ($\chi^2_{(1)} = 0/832, p > 0/05$). بنابراین فرضیه سوم تحقیق رد می‌شود و می‌توان گفت بین دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده‌اند و دانش‌آموزانی که این دوره را نگذرانده‌اند، تفاوتی از نظر اختلال ریاضی مشاهده نمی‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مقایسه اختلال‌های یادگیری دانش‌آموزانی که دوره پیش‌دبستانی را گذرانده و یا نگذرانده‌اند، با نتایج برخی از تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور هم‌خوانی دارد. هم‌چنین در مواردی نیز این هماهنگی به چشم نمی‌خورد. نتایج به دست آمده از فرضیه اول در موارد

متعددی به تأیید محققین دیگر نیز رسیده است. از جمله با بخشی از یافته‌های پژوهشی سپاسی و همکاران (۱۳۸۸) همخوانی دارد. به این ترتیب که دانش‌آموزانی که آموزش پیش‌دبستانی دیده‌اند، نسبت به دانش‌آموزانی که این دوره را طی نکرده‌اند، عملکرد تحصیلی بهتری دارند. عسگری‌نیا (۱۳۷۷) نیز خاطر نشان می‌سازد که آزمودنی‌های دارای تجربه دوره آمادگی و آزمودنی‌های فاقد تجربه دوره آمادگی از نظر فهم خواندن با هم تفاوت معنی‌دار دارند. نونویاما، تارومی و بردنبرگ (۲۰۰۹) دریافتند کودکانی که در برنامه‌های دوره آمادگی شرکت کرده‌اند در مهارت‌های آمادگی برای مدرسه نسبت به کسانی که شرکت نکرده‌اند، عملکرد بهتری دارند. سامونز، سیلوا، مله‌پیش، تاگارت و الیوت (۲۰۰۵) دریافتند سطح یادگیری کودکانی که دوره پیش‌دبستانی را پشت سر گذاشته باشند، بیشتر از کودکانی است که این دوره را در منزل بودند. سیلوا و پاچ (۲۰۰۴) به این نتیجه رسیدند که کودکان با آموزش‌های پیش‌دبستانی دارای نمره‌های بالاتری در اطلاعات آواشناسی و آزمون‌های عملکرد تحصیلی بودند. تیو و تیولو (۲۰۰۲) نشان دادند که کودکان با داشتن مهارت‌های آموزشی مراکز پیش‌دبستانی در یادگیری سریع و فعال‌تر هستند و از نظر مهارت‌های کلامی در سطح بالایی قرار دارند و همچنین از نظر عملکرد تحصیلی با گروهی از کودکان که این دوره را نگذرانده‌اند، تفاوت معناداری را نشان می‌دهند.

از جمله محدودیت‌های پژوهش آن بود که آزمون‌های استاندارد شده‌ی املاء و ریاضی همانند آزمون تشخیصی خواندن وجود نداشت که به عنوان ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده قرار گیرد. در ضمن پژوهش انجام گرفته در محدوده استان همدان می‌باشد و تعمیم یافته‌های آن به سایر استان‌ها باید با احتیاط صورت پذیرد.

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود افرادی که به طور مستقیم با کودکان پیش‌دبستانی سر و کار دارند، بایستی شناسایی کودکان مشکوک به اختلال‌های یادگیری را یاد بگیرند. در ضمن بایستی از چگونگی ارجاع آنها برای ارزیابی نیز آگاهی کافی کسب نمایند. توصیه می‌شود توسعه و تعمیق آموزش‌های پیش‌دبستانی در اولویت قرار گیرد. به ویژه بر آموزش پیش‌دبستانی پسران

تأکید و حساسیت بیشتری اعمال شود.

منابع

- اداره کل آموزش و پرورش استان همدان (۱۳۹۰). *سالنامه آماری*.
- اسداللهی، قربانعلی (۱۳۷۱). تعیین میزان نارسانویسی در دانش‌آموزان کلاس سوم ابتدایی مدارس شهر اصفهان و بررسی رابطه آن با جنس، نسبت فامیلی والدین، سواد والدین و تعداد اعضای خانواده. شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان اصفهان.
- اکبری، مصطفی (۱۳۸۲). بررسی علل نارساخوانی و نارسانویسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر همدان. شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان همدان.
- امیری، فریبرز و اسدی، عباس (۱۳۷۵). تأثیر آموزش پیش‌دبستانی بر عملکرد دانش‌آموزان مقطع ابتدایی. پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت استان خوزستان.
- انجمن روانپزشکی آمریکا (۱۹۹۵). *راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی (جلد اول)*. ترجمه‌ی محمدرضا نائینیان، عباسعلی اللهیاری و محمدابراهیم مداحی (۱۳۷۹). تهران: انتشارات دانشگاه شاهد.
- بهارى قره گوز، علی (۱۳۸۶). ساخت و هنجاریابی آزمون تشخیصی خواندن. نشریه پویش، ۲(۳)، ۲۵-۱۱.
- حسینی سفیددشتی، آمنه (۱۳۷۴). بررسی رابطه پیش‌دبستانی و پیشرفت تحصیلی دبستان. *مجموعه مقاله‌های سمپوزیوم نقش آموزش ابتدایی و جایگاه مطلوب آن در جامعه*. معاونت آموزش عمومی اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان.
- حمیدپور، حسن، حسینائی، علی و پژوهنده، علی (۱۳۸۸). نقش آموزش پیش‌دبستانی در یادگیری مهارت‌های روانی حرکتی و سازگاری اجتماعی. *مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۵(۳)، ۱۳۸-۱۱۷.
- سپاسی، حسین و شهنی ییلاق، منیجه و باقری، صرفناز (۱۳۸۸). مقایسه عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول دبستان بر حسب جنسیت و آموزش‌های پیش‌دبستانی با کنترل هوش. *مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱۶(۲)، ۱۱۲-۹۳.

- سنه، افسانه و سلمان، زهرا و آقازاده، محرم (۱۳۸۷). تأثیر فعالیت‌های بدنی و بازی بر رشد توانایی‌های ذهنی پسران پیش دبستانی. فصلنامه‌ی نوآوری‌های آموزشی، ۲۶، ۱۰۶-۸۷.
- عسگری‌نیا، مظفر (۱۳۷۶). بررسی تأثیر دوره‌های آمادگی بر فهم خواندن دانش‌آموزان کلاس اول ابتدایی دو زبانه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- فرشاد، مجید (۱۳۷۷). بررسی تأثیر آموزش و پرورش پیش از دبستان بر پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان. شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران.
- کول، ونیتا (۲۰۰۴). برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان. ترجمه‌ی فرخنده مفیدی (۱۳۹۱). تهران: انتشارات سمت.
- گورمن، جین چنگ (۲۰۰۰). اختلال‌های هیجانی و ناتوانی‌های یادگیری در کلاس‌های ابتدایی. ترجمه محمد نریمانی و ناصر نورانی دگرماندرق (۱۳۸۲). اردبیل: نشر نیک‌آموز.
- مفیدی، فرخنده (۱۳۸۹). آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستان. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- مولایی تاجکوه، مسعود (۱۳۸۲). شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های پیش دبستانی از طریق بررسی تأثیر آموزش و پرورش پیش دبستانی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول تا سوم ابتدایی شهرستان ورامین در سال تحصیلی ۸۱-۸۰. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم.
- نریمانی، محمد و رجبی، سوران (۱۳۸۴). بررسی شیوع و علل اختلال‌های یادگیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی استان اردبیل. مجله پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، ۵(۳)، ۲۵۲-۲۳۱.
- والاس، جرالد و مک‌لافلین، جیمز (۲۰۰۱). ناتوانی‌های ویژه یادگیری. ترجمه‌ی محمد تقی منشی طوسی (۱۳۸۳). مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- یوسفی، فاطمه (۱۳۸۲). بررسی تأثیر آموزش پیش دبستانی بر درک مطلب و سرعت خواندن در پایه اول ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- Nanoyama, T. Y. & Berdenberg, k. (2009). Impact of school rediness program intervention on childrens learning in Cambodia. *International Journal of Educational Development*, 29, 39-45.
- Sammons, P., Siraj-Blatchford, L., Sylva, k., Melhish, E., Taggart, B. & Elliot, k. (2005). Investigating the effect of preschool pravision using mixed methods in the EPPE research. *International Journal of Education*, 27, 545-551.

- Sylva, K., & Pugh, G. (2004). Transforming the early years in England. *Oxford Review of Education*, 3, 11-27.
- Taiwo, A. A., & Tyolo, J. B. (2002). The effects of preschool education on a academic performance in primary school. *International Journal of Educational Development*, 22, 169-180.
- Tuijl, C. V. & Lesemun, P. M. (2007). Ncreases in the verbal and fluid cognitive abilities of disadvantaged children attending preschool in the natherland. *Early childhood Research Quarterly*, 22(2), 188-203.

The effect of preschool education on the reduction of learning specific disorders of primary school students in hamadan province

M. Akbari¹, N. Erfani² & F. Bodouhi³

Abstract

The current study has mainly investigated the effect of preschool education on the reduction of learning specific disorders of primary school students. To this end, causal-comparative method of research was preferred. The statistical population covered the first to third graders of primary school in Hamadan province. The main sample included 623 students being selected via cluster and random sampling techniques. To collect the data learning disorders list, standard reading test and researcher-made tests of dictation and mathematics were used. To analyze the data, in addition to descriptive statistics, chi-square test, Fisher correction and Phi coefficient were run. The results showed that the students who had received education in preschool, compared with those who had not, had low disorder in reading. However, concerning dictation and mathematics disorders, no significant difference was observed between the two groups. The results were discussed and the preschool education was recommended to be paid further attention.

Key words: preschool education, learning disorders, dyslexia, dysgraphia, dyscalculia.

---

1. Corresponding Author: MA in Psychology of Exceptional Children (akbarisafa46@yahoo.com)

2. Assistant professor of psychology, Payame Noor University

3. The deputy High School, Education District 2, Hamedan